

TÜRK BORÇLAR KANUNU'NUN HAKSIZ FÜİLDEN DOĞAN BORÇ İLİŞKİLERİ ALANINDA GETİRDİĞİ YENİLİKLER VE DEĞİŞİKLİKLER

Yrd. Doç. Dr. Alpaslan AKARTEPE*

I. GİRİŞ

Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 22 Nisan 1926 tarihinde kabul edilen ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi ile birlikte 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe giren 818 sayılı Borçlar Kanunu (BK), 1 Temmuz 2012 tarihi itibarıyla yerini 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'na (TBK) bırakmıştır.

Türk hukuk hayatının önemli kanunlarından birisi olan 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun değiştirilmesindeki en temel etken, Kanunun günümüzde yaşanan ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmeler karşısında gerek dil açısından, gerekse düzenlediği hukuki müesseseler bakımından artık yetersiz kalmaya başlamış olması ve kendisinden beklenen işlevleri yerine getirmekte zorlanmasıdır. Bu değişim bir anlamda, hukuk kurallarının toplumun ihtiyaç duyduğu düzenlemeleri ve düzeni sağlamak zorunda olması, toplumlar değişip, geliştikçe hukuk kurallarının da buna paralel olarak değişip gelişmesi gereğinin bir sonucudur. Dolayısıyla, günün şartlarına ve ihtiyaçlarına cevap vermekte zorlanan 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun yerini almak üzere yeni bir "*Borçlar Kanunu*" hazırlanması için çalışmalara başlanmıştır. Bu çalışmaların sonucunda, o zaman itibarıyla yürürlükte olan Borçlar Kanunu'nun genel yapısına ve sistematığına bağlı kalınarak hazırlanan Türk Borçlar Kanunu Tasarısı gerekli aşamalardan geçerek, 11.01.2011 tarihinde TBMM'de kabul edilmiş, 01.07.2012 tarihinde 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu olarak yürürlüğe girmiş ve hukuk hayatımızdaki yerini almıştır.

Çalışmamızda, Türk Borçlar Kanunu'nun birinci bölüm, birinci kısım, ikinci ayırımında yer verilen ve "*Borç İlişkisinin Kaynakları*"¹ arasında yer alan "*Haksız Fülden Doğan Borç İlişkileri*" alanında getirilen yenilik ve değişikliklerin neler olduğunu ele alacağız.

---

* Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

1 Türk Borçlar Kanunu'nda "*Haksız Fülden Doğan Borç İlişkileri*" (m. 49-76) dışında borç ilişkisinin kaynakları olarak, "*Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri*" (m. 1-48) ve "*Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Borç İlişkileri*" (m. 77-82) düzenlenmiştir.

II. SORUMLULUK ALANINDA GETİRİLEN YENİLİKLER VE DEĞİŞİKLİKLER

A) KUSUR SORUMLULUĞU

Türk Borçlar Kanunu, birinci bölümün ikinci ayırımında “*Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkileri*” başlığı altında, BK m. 41’de olduğu gibi, sorumluluk hukukunun genel ilkesi olan kusur sorumluluğuna ilişkin bir düzenleme getirmiştir (TBK m. 49). Bu düzenlemeye göre, “*Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür*”. Madde hükmü, kusurlu ve hukuka aykırı bir davranışla bir başkasına zarar veren kişinin bu zararı gidermekle yükümlü olduğunu düzenlemektedir. Burada kusur, sorumluluğun kurucu unsuru olarak kabul edildiği için bu tür sorumluluk “*kusur sorumluluğu*” olarak adlandırılmaktadır².

Görüldüğü üzere TBK, kusur sorumluluğunu genel kural olarak düzenlemiştir. Ancak günümüzde sanayi ve teknoloji alanında yaşanan gelişmelerin ortaya çıkardığı yeni sorumluluk alanları, gittikçe artan bir şekilde kusursuz sorumluluk hallerinin özellikle de tehlike sorumluluğunun dikkate alınmasını gerektirmektedir³.

B) KUSURSUZ SORUMLULUK

Kusursuz sorumluluk halleri, TBK m. 65’ten itibaren, “*Kusursuz sorumluluk*” başlığı altında kusursuz sorumluluğun dayandığı esaslara uygun olarak sırasıyla hakkaniyet sorumluluğu (m. 65), özen sorumluluğu (m. 66-70) ve tehlike sorumluluğu (m. 71) olmak üzere üç grupta düzenlenmiştir. Böylece TBK m. 65’in gerekçesinde de belirtildiği üzere, BK m. 41-60 arasında kusura dayanan sorumluluk yanında, kusursuz sorumluluk halleri de düzenlenmesine rağmen, “*kusursuz sorumluluk*” kenar başlığının kullanılmaması ile oluşan sistematik eksiklik giderilmiş olmaktadır.

1. Hakkaniyet Sorumluluğu

Türk Borçlar Kanunu’nun 65. maddesinde, bir kusursuz sorumluluk hali olan hakkaniyet sorumluluğu düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre, “*Hakkaniyet gerektiriyorsa; hâkim, ayırt etme gücü bulunmayan kişinin verdiği zararın, tamamen veya kısmen giderilmesine karar verir*”. Madde

² EREN, Fikret: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 14. Baskı, Ankara 2012, s. 493.

³ Nitekim bu hususu öngören TBK, tehlike sorumluluğuna ilişkin olarak m. 71’de genel bir düzenleme yapmıştır.

kanunlaşmış hali⁴ ile BK m. 54/f. I'de yer alan hükümle paralellik göstermekte ve ayırt etme gücünden yoksun olanların vermiş oldukları zararlardan dolayı, hakkaniyet ölçüsünde, kısmen ya da tamamen sorumlu olmalarını düzenlemektedir.

2. Özen Sorumluluğu

Objektif özen gösterme yükümlülüğünün ihlaline dayanan sorumluluk halleri, TBK m. 66-70 arasında düzenlenmiştir. Olağan sebep sorumluluğu olarak da ifade edilen bu sorumluluk türünde, sorumlu kimseye, hâkimiyeti altında olan kişi ya da kişilerin veya belirli bir şeyin zarara sebep olmaması için gerekli dikkat ve özeni gösterme mükellefiyeti yüklenmiştir. Objektif nitelikteki bu özen gösterme yükümlülüğünün ihlal edilmesi, bir başka ifadeyle denetim ve gözetim mükellefiyetinin yerine getirilmemesi halinde kanun tarafından sorumlu olması öngörülen kişi, bu ihlal dolayısıyla meydana gelen zararı gidermekle yükümlü kılınmıştır⁵.

Türk Borçlar Kanunu'nda adam çalıştırmanın sorumluluğu (TBK m. 66), hayvan bulduranın sorumluluğu (TBK m. 67, 68) ve yapı malikinin sorumluluğu (TBK m. 69, 70) objektif özen yükümlülüğünün ihlaline dayanan sorumluluk halleri olarak düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu sorumluluk hallerinden ilk ikisinde kanun koyucu tarafından, sorumlu olan kişilere gerekli dikkat ve özenin gösterdiklerini, yani objektif özen yükümlülüğünün yerine getirildiğini ispat ederek sorumluktan kurtulma imkânı getirilmişken, yapı malikinin sorumluluğunda zarardan sorumlu olanlara kurtuluş kanıtı getirme imkânı tanınmamıştır.

a) Adam Çalıştırmanın Sorumluluğu

Adam çalıştırmanın sorumluluğu TBK m. 66'da (BK m. 55) düzenlenmiştir. Kusursuz sorumluluk hallerinden birisi olan olağan sebep sorumluluğuna

4 Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'nda bu hüküm (m. 64) iki fıkra olarak düzenlenmişti ve I. fıkra "*Tarafların ekonomik durumları göz önünde tutulduğunda, hakkaniyet gerektiriyorsa hâkim, kusura bağlı olmaksızın zarar verenin sebep olduğu zararın, uygun biçimde giderilmesine karar verebilir*" şeklinde hakkaniyet sorumluluğuna dair genel bir düzenleme içermekteydi. Ancak bu hüküm, "*kusur sorumluluğunun için boşalacağı, hukuk güvenliğine aykırı ve belirsiz bir sorumluluk alanının üretileceği, kusursuz sorumluluğun somut sebepler temelinde yasayla düzenlenmesi gerektiği, genel bir hakkaniyet sorumluluğunun benimsenemeyeceği*" gerekçesiyle Adalet Komisyonu tarafından Tasarı metninden çıkarılmıştır. Bu konuda bkz., Türk Borçlar Kanunu Tasarısı Adalet Komisyonu Raporu, s. 268.

5 EREN, age., s. 617; OĞUZMAN, M. Kemal/ÖZ, Turgut: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt 2, İstanbul 2012, s. 8, 9.

ilişkin BK m. 55'teki iki fıkra halindeki düzenleme, içerikte yapılan eklemelerle birlikte TBK m. 66'da dört fıkra şeklinde kaleme alınmıştır.

Maddenin birinci fıkrası, “Adam çalıştıran, çalışanın, kendisine verilen işin yapılması sırasında başkalarına verdiği zararı gidermekle yükümlüdür.” demek suretiyle sorumluluğa ilişkin kuralı koymuştur. Söz konusu hükmün ikinci fıkrasında ise “Adam çalıştıran, çalışanın seçerken, işiyle ilgili talimat verirken, gözetim ve denetimde bulunurken, zararın doğmasını engellemek için gerekli özeni gösterdiğini ispat ederse, sorumlu olmaz.” ifadesiyle, adam çalıştıranın kurtuluş kanıtı getirme imkânı tanınmıştır. BK m. 55 kurtuluş kanıtı getirme imkanını daha genel bir ifadeyle “böyle bir zararın vukubulmaması için hal ve maslahatın icabettiği bütün dikkat ve itinada bulunmuşunu ... ispat ederse mesul olmaz.” şeklinde ifade etmişti. Fakat bu hüküm doktrinde, adam çalıştıranın sorumluluktan kurtulabilmesi için çalışanın seçerken, ona yapacağı iş ile ilgili talimat verirken, işin yürütülmesi esnasında denetim ve gözetimini yaparken gerekli dikkat ve özeni gösterdiğini ispat etmesi gerektiği şeklinde anlaşılmaktaydı⁶. Bu eğilime uygun olarak TBK m.66/f. II, adam çalıştıranın sorumluluktan kurtulabilmesi için ispat etmesi gereken hususları “seçmede, talimat vermede ve denetimde özen” olmak üzere daha açık bir şekilde belirtmiştir.

Türk Borçlar Kanunu'nun 66. maddesindeki bir diğer değişiklik ise BK m. 55, f. I, c. 2'de yer alan “yahut bu dikkat ve itinada bulunmuş olsa bile zararın vukuuna mâni olamayacağını ispat ederse mesul olmaz.” şeklindeki hükmün, illiyet bağının kesen sebeplerle ilgili olduğu düşüncesiyle, maddede metnine alınmamış olmasıdır. Bir görüşe göre, böyle bir hüküm olmasa bile adam çalıştıran, sorumluluk hukukundaki illiyet bağı ile ilgili genel kurallar çerçevesinde, çalışan kişinin fiili ile meydana gelen zarar arasındaki illiyet bağının mücbir sebep, zarar görenin ya da üçüncü kişinin ağır kusuru nedenlerinden birisi ile kesildiğini ispat ederek sorumluluktan kurtulabilecektir⁷.

Ancak BK m. 55, f. I, c. 2'de ifade edilmek istenen ve adam çalıştıranın illiyet bağının bulunmadığına dair ispat edeceği husus, doktrinde de çoğun-

⁶ TANDOĞAN, Haluk: Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, Ankara 1981, s. 66 vd.; TEKİNAY, S. Sulhi/AKMAN, Sermet/BURCUOĞLU, Haluk/ALTOP, Atilla: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 7. Baskı, İstanbul 1993, s. 508-510; DECHENAUX, Henri/TERCIER, Pierre, (Çev. Salim ÖZDEMİR): Sorumluluk Hukuku, Ankara 1983, s. 76; ANTALYA, O. GÖKHAN: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C. I, İstanbul 2012, s. 561.

⁷ KILIÇOĞLU, M. Ahmet: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Genişletilmiş 14. Bası, Ankara 2011, s. 317.

lukla kabul edildiği üzere, çalışanın davranışı ile meydana gelen zarar arasındaki illiyet bağının yokluğu değil, adam çalıştırmanın gerekli özeni göstermemesi ile zarar arasındaki illiyet bağının olmadığıdır⁸. Dolayısıyla adam çalıştırmanın somut olayın gerektirdiği her türlü dikkat ve özeni göstermiş olması halinde de zararın meydana geleceğini ispat ederek sorumluluktan kurtulabilecektir. Bu açıdan bakıldığında, kanaatimce, adam çalıştırmanın sorumluluktan kurtulabilmesi için genel değil de özel bir ispat şartı öngören ve söz konusu sorumluluğa ilişkin ikinci bir kurtuluş kanıtı getirme imkânı tanıyan bu hükmün herhangi bir tereddüde yer vermemesi açısından TBK m. 66'ya alınması yerinde olurdu⁹.

Adam çalıştırmanın sorumluluktan kurtulabilmesi için ispat etmesi gereken bir diğer husus da yeni bir hüküm olarak TBK m. 66/f. III'te yer almıştır. BK m. 55'te bulunmayan bu yeni düzenlemeye göre, *"Bir işletmede adam çalıştırmanın, işletmenin çalışma düzeninin zararın doğmasını önlemeye elverişli olduğunu ispat etmedikçe, o işletmenin faaliyetleri dolayısıyla sebep olunan zararı gidermekle yükümlüdür"*. Bu hükümle, adam çalıştırmanın bir işletme faaliyeti çerçevesinde çalıştırdığı kişilerin üçüncü şahıslara vermiş olduğu zararlardan dolayı sorumluluktan kurtulabilmesi için çalıştırdığı kişileri seçmede, talimat vermede ve denetlemede gerekli özen yükümlülüğünü yerine getirdiğini ispat etmenin yanı sıra, ayrıca üçüncü kişinin uğramış olduğu zararın işletmenin çalışma düzeninden dolayı meydana gelmediğini, bu hususta gerekli önlemlerin alındığını da ispat etmek zorundadır. Bir başka ifadeyle, adam çalıştırmanın, işletmesinin çalışma düzeninin de zararın doğmasını önlemeye elverişli olduğunu ispat etmedikçe, meydana gelen zararı gidermekle yükümlü olur¹⁰.

8 DECHENAUX/TERCIER, age., s. 77; OĞUZMAN/ÖZ, age., s. 147.

9 Zira BK m. 55, f. I, c. 2, illiyet bağının kesilmesine ilişkin genel değil, özel bir durumu düzenlemekteydi. Karş., SAĞLAM, İpek: *"Adam Çalıştırmanın Sorumluluğu"*, MÜHFHAD, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayı, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3-4 Haziran 2011), Prof. Dr. Cevdet YAVUZ'a Armağan, İstanbul 2011, s. 171, 172; KOÇHİSARLIOĞLU, Cengiz/ERİŞGİN, Özlem: *"Yeni Türk Borçlar Kanunu Tasarısında Haksız Fiiller"*, Prof. Dr. Rona SEROZAN'a Armağan, Cilt II, İstanbul 2011, s. 1261; ANTALYA, age., s. 562.

10 ANTALYA, age., s. 564; YILMAZ, Süleyman: *"Türk Borçlar Kanunu Tasarısında Sebep Sorumluluğuna İlişkin Yeni Hükümler"*, AÜHFHD, C. 59, S. 3, Y. 2010, s. 565; ALTAY, Sabah: *"6098 Sayılı Borçlar Kanunu Uyarınca Adam Çalıştırmanın İşletme Faaliyeti (Organizasyonu) Dolayısıyla Sorumluluğu"*, MÜHFHAD, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayı, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3-4 Haziran 2011), Prof. Dr. Cevdet YAVUZ'a Armağan, İstanbul 2011, s. 182, 183.

Türk Borçlar Kanunu'nun 66. maddesinin son fıkrasında ise rücu ilişkisi düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre, “Adam çalıştıran, ödediği tazminat için, zarar veren çalışana, ancak onun bizzat sorumlu olduğu ölçüde rücu hakkına sahiptir”. Fıkradaki yenilik, adam çalıştıranın ödediği tazminat bakımından çalışana rücu hakkına ilişkin sınırın hükümde açıkça belirtilmesidir. Buna göre, rücu hakkının kapsamı, çalışanın kendi kusurundan kaynaklanan, bir başka ifadeyle bizzat sorumlu tutulabileceği miktarla sınırlı olacaktır¹¹. Esasen, BK m. 55/II'nin amaca uygun olmayan ifadesine rağmen, doktrinde, çalışanın ancak kusurunun varlığı hâlinde ve kusuru oranında sorumlu olacağı kabul edilmekteydi¹². TBK m. 66/f. IV bu hususu daha açık olarak ifade etmiştir.

b) Hayvan Bulunduranın Sorumluluğu

Hayvan bulunduranın sorumluluğu TBK m. 67'de (BK m. 56) düzenlenmiştir. TBK m. 67, üç fıkra olarak kaleme alınmıştır. Birinci fıkrada “Bir hayvanın bakımını ve yönetimini sürekli veya geçici olarak üstlenen kişi, hayvanın verdiği zararı gidermekle yükümlüdür.” şeklindeki ifadeyle sorumluluğa dair kural belirtilmiştir. İkinci fıkrada “Hayvan bulunduran, bu zararın doğmasını engellemek için gerekli özeni gösterdiğini ispat ederse sorumlu olmaz.” denilerek, hayvan bulunduranın objektif özen yükümlüğünü yerine getirdiğini ispat etmesi halinde sorumluluktan kurtulacağı düzenlenmiştir.

Maddedeki hüküm değişikliği, BK m. 56/f. I'deki “yahut bu dikkat ve itinada bulunmuş olsa bile zararın vukuuna mâni olamayacağını ispat etmedikçe tazmine mecburdur” şeklindeki kurtuluş kanıtının, yeni düzenlemeye alınmamış olmasıdır. Değişikliğe ilişkin madde gerekçesinde, TBK m. 66'da olduğu gibi, bu hükmün illiyet bağının kesilmesi ile ilgili olması sebebiyle yeni düzenlemeye alınmadığı ifade edilmiştir. Gerekçedeki ifadeyle, bu hususun kanıtlanması hâlinde, zarar ile objektif özen yükümlülüğü arasındaki illiyet bağı kesileceğinden, sorumluluk hukukunun genel ilkeleri gereği, zaten sorumluluk doğmayacağı ve bu hususun tekrarlanmasına gerek olmadığı kastedilmektedir. Dolayısıyla ayrıca düzenlenmemiş olsa bile, hayvan bulunduran sorumluluktan kurtulmak için gerekli dikkat ve özeni gösterdiğini ispat edememesine rağmen, gerekli özeni gösterseydi bile zararın meydana

¹¹ OĞUZMAN/ÖZ, age., s. 149; KILIÇOĞLU, Borçlar, s. 318; YENİOCAK, Umut: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun Getirdiği Değişiklikler ve Yenilikler, Genel Hükümler, İstanbul 2011, s. 86; SAĞLAM, agm., s. 173.

¹² TANDOĞAN, age., s. 72; EREN, age., s. 630.

na geleceğini ispat ederek sorumluluktan kurtulabilecektir¹³. Üçüncü fıkrada ise “Hayvan, bir başkası veya bir başkasına ait hayvan tarafından ürkütülmüş olursa, hayvanı bulunduranın, bu kişilere rücu hakkı saklıdır.” ifadesiyle hayvan bulunduranın rücu hakkı hükme bağlanmıştır.

Hayvan bulunduranın sorumluluğuna dair bir diğer hüküm de BK m. 57'nin karşılığı olan TBK m. 68'dir. Hükme göre, “Bir kişinin hayvanı, başkasının taşınmazı üzerinde bir zarar verdiği takdirde, taşınmazın zilyedi, o hayvanı yakalayabilir, zararı giderilinceye kadar alıkoyabilir; hatta durum ve koşullar haklı gösteriyorsa hayvanı diğer yollarla etkisiz hâle getirebilir.

Bu durumda, taşınmazın zilyedi derhâl hayvan sahibine bilgi vermek ve sahibini bilmiyorsa, onun bulunması için gerekli girişimleri yapmak zorundadır.” Maddedeki değişiklik BK m. 57'deki “Eğer hal ve maslahat icap ederse, gayrimenkul zilyedi o hayvanı öldürebilir.” ifadesinin “hatta durum ve koşullar haklı gösteriyorsa hayvanı diğer yollarla etkisiz hâle getirebilir” şeklinde ortaya çıkmıştır.

c) Yapı Malikinin Sorumluluğu

Türk Borçlar Kanunu'nun 69. maddesinde, “Bir binanın veya diğer yapı eserlerinin maliki, bunların yapımındaki bozukluklardan veya bakımındaki eksikliklerden doğan zararı gidermekle yükümlüdür.” hükmü ile yapı malikinin sorumluluğu düzenlenmiştir. Maddenin kenar başlığı, düzenlenmesi amaçlanan sorumluluğu tam olarak yansıtmamaktadır. Zira kenar başlık “Yapı malikinin sorumluluğu” olmasına rağmen, burada sadece bina şeklindeki “yapılarla” ilgili bir sorumluluğun düzenlenmediği, toprağa doğrudan doğruya veya dolaylı olarak bağlı, sabit ve insan eliyle yapılmış şeylerin kastedildiği hükümde ifade edilen “Bir binanın veya diğer yapı eserlerinin” kavramlarından anlaşılmaktadır¹⁴. Ayrıca ikinci fıkrada “intifa ve oturma hakkı sahipleri”nin de sorumlu kişiler arasında sayılmasına rağmen kenar başlığın içeriği kapsayıcı mahiyette kaleme alınmadığı belirtilmiştir¹⁵.

Türk Borçlar Kanunu'nun 69. maddesinin I. fıkrasında, BK m. 58'te olduğu gibi, bina veya diğer yapı eserinin yapımındaki bozukluk ya da bakımındaki eksiklik nedeniyle meydana gelen zararın giderilmesinden malikin

¹³ OĞUZMAN/ÖZ, age., s. 159.

¹⁴ KILIÇOĞLU, Borçlar, s. 335; OĞUZMAN/ÖZ, age., s. 164.

¹⁵ KOÇHİSARLIOĞLU/ERİŞGİN, agm., s. 1263.

sorumlu olduğu belirtilmiştir¹⁶. Ancak, BK 58'den farklı olarak, getirilen yeni bir düzenleme ile bakımdaki eksiklikler nedeniyle meydana gelen zararlardan dolayı intifa veya oturma hakkı sahiplerinin de malikle birlikte müteselsilen sorumlu olduğu hükme bağlamıştır. Gerçekten TBK m. 69/f II'ye göre, “*İntifa ve oturma hakkı sahipleri de, binanın bakımındaki eksikliklerden doğan zararlardan, malikle birlikte müteselsilen sorumludurlar*”. Dolayısıyla, TBK m. 69/f. I ve II birlikte ele alındığında, bina veya diğer yapı eseri maliki yapımdaki bozukluklardan ve bakımdaki eksikliklerden dolayı sorumlu olacak, eğer bina veya diğer yapı eseri üzerinde intifa ya da oturma hakkı tesis edilmişse, bu hak sahipleri de bina veya diğer yapı eserinin¹⁷, yapımındaki bozukluktan kaynaklanan zararlardan değil, yalnızca bakımındaki eksikliklerden ötürü meydana gelen zararlardan malikle birlikte müteselsilen sorumlu olacaklardır¹⁸.

Bina veya diğer yapı eserinin yapımındaki bozukluk ya da bakımındaki eksiklikten dolayı meydana gelen zarardan sorumlu olan malik veya intifa ve oturma hakkı sahiplerinin kendilerine karşı sorumlu olan diğer kişilere rücu hakkı bulunmaktadır. Bu husus, TBK m. 69/f. III'de “*Sorumluların, bu se-*

¹⁶ Bina veya diğer yapı eseri malikinin sorumluluğunun hukuki niteliğine ilişkin olarak çeşitli fikirler ortaya atılmıştır. Bu sorumluluğun, madde hükmünde kurtuluş kanıtı imkânının tanınmaması nedeniyle, ağırlaştırılmış özen sorumluluğu olduğu belirtildiği gibi, tehlike sorumluluğu olduğu yönünde görüş de vardır. Bu görüş için bkz., **KORKUSUZ, Refik**: “*Hukumumuzda Tehlike Sorumluluğu Uygulaması ve Yeni Borçlar Kanunu Tasarısındaki Düzenlenmesi*”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu (28-29 Mayıs 2009) Ankara 2009, s. 161; **KILIÇOĞLU**, Borçlar, s. 336. Bir başka görüş ise söz konusu sorumluluğun bir şeyden en üst düzeyde yararlanmaya dayanan bir sorumluluk olduğunu belirtmektedir. Bu konuda bkz., **EREN**, age., s. 644, 645; **OĞUZMAN/ÖZ**, age., s. 164 vd.. Fakat TBK, yapı malikinin sorumluluğunu “*özen sorumluluğu*” başlığı altında düzenlemiştir. Ancak, özen sorumluluğu olarak düzenlenen adam çalıştırmanın ya da hayvan bulunduranın sorumluluklarında olduğu gibi zarardan sorumlu olan kişiye kurtuluş kanıtı getirme imkânı tanımamıştır. Bu bakımdan yapı malikinin sorumluluğunun hukuki niteliğinin, kurtuluş kanıtı tanınmamış olmasını da dikkate alarak, ağırlaştırılmış bir özen sorumluluğu olduğunu söylemek mümkündür.

¹⁷ Türk Borçlar Kanunu'nun 69. maddesinin II. fıkrasında intifa ve oturma hakkı sahiplerinin “binanın” bakımındaki eksikliklerden sorumlu olacağı ifade edilse de madde bir bütün olarak değerlendirildiğinde, bu ifadenin “bina veya diğer yapı eserlerinin bakımındaki eksikliklerden” şeklinde anlaşılması gerekir. Karş., **ÖZTAŞ, İlker**: “*6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Açısından Yapı Malikinin Sorumluluğu*”, MÜHFHAD, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayı, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3-4 Haziran 2011), Prof. Dr. Cevdet YAVUZ'a Armağan, İstanbul 2011, s. 200.

¹⁸ **ÖZTAŞ**, agm., s. 203.

beplerle kendilerine karşı sorumlu olan diğer kişilere rücu hakkı saklıdır.” ifadesiyle hükme bağlanmıştır.

Yapı malikinin sorumluluğu ile ilgili bir diğer hüküm de BK m. 59'u karşılamak üzere TBK m. 70'de getirilmiştir. Hükme göre, “Bir başkasına ait bina veya diğer yapı eserlerinden zarar görme tehlikesiyle karşılaşan kişi, bu tehlikenin giderilmesi için gerekli önlemlerin alınmasını hak sahiplerinden isteyebilir.

Kişilerin ve malların korunması hakkındaki kamu hukuku kuralları saklıdır”.

Madde gereğince, bina veya diğer yapı eserlerinden zarar görme tehlikesiyle karşı karşıya kalan kişiler, duruma göre malik, intifa ya da oturma hakkı sahiplerinden gerekli tedbirlerin alınmasını isteyebileceklerdir. Tedbir alınmasını istemek için zarar görme gerekli olmayıp, zarar görme tehlikesinin bulunması yeterlidir.

3. Tehlike Sorumluluğu ve Denkleştirme

Kusursuz sorumluluk hallerinden bir diğeri de tehlike sorumluluğudur. Günümüzde sanayi ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler, tehlike esasına dayanan sorumluluk ilkesinin gittikçe ön plana çıkmasına yol açmaktadır. Kişilerin ya da işletmelerin faaliyetleri sonucunda çok farklı ve büyük boyutlarda zarara neden olma ihtimallerinin bulunması ve bu faaliyetler sonucunda ortaya çıkabilecek zararların karşılanması zorunluluğu da “tehlike” esasına dayanan sorumluluk ilkesini, hukuk düzenleri tarafından belirli kurallara bağlama gereğini ortaya çıkarmaktadır.

Tehlike sorumluluğunun düzenlenmesi konusunda farklı yöntemler izlendiği görülmektedir. Bu yöntemlerden birisi, söz konusu sorumluluğun özel kanunlarla düzenlenmesidir. Belirli bir işletmenin ya da faaliyetin kendine özgü tehlike olgusunun ortaya çıkması ile birlikte, yeni bir tehlike sorumluluğunu öngören kanuni bir düzenlemenin yapılması şeklinde gerçekleşen bu yöntem İsviçre’de uygulanmaktadır. Bir diğer yöntem ise tehlike sorumluluğunu öngören genel bir düzenlemenin yapılmasıdır. Belirli bir işletme veya faaliyete özgü bir düzenleme yapmadan, genel olarak tipik tehlikeyi oluşturan işletme ya da faaliyetlerle ilgili olarak sorumluluğun düzenlenmesi yoluna gidilmektedir¹⁹.

¹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz., TANDOĞAN, age., s. 39 vd.; ÜÇİŞİK, Güzin: “Tehlike Sorumluluğunun Genel Kural İle Düzenlenmesi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu (28-29 Mayıs 2009) Ankara 2009, s. 129vd.; YILDIRIM-AKKAYAN, Ayça: “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Düzenle-

Türk Borçlar Kanunu'nda yapılan düzenlemeye kadar hukukumuzda tehlike sorumluluğuna ilişkin genel bir hüküm yer almamıştır. Borçlar Kanunu döneminde tehlike sorumluluğunun özel kanunlar ile düzenlendiği görülmektedir²⁰. Örneğin 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nda araç işletenin sorumluluğu ile ilgili olarak, tehlike sorumluluğu ilkesini esas alan düzenlemeler yapmıştır. Adı geçen Kanunda, motorlu araç işletilmesinin başkaları için oluşturduğu tehlike dikkate alınarak düzenlenen kusursuz sorumluluk ilkesinin, tehlike sorumluluğu esasına dayandığı kabul edilmektedir (KTK m. 85 vd.).

Türk hukukunda tehlike sorumluluğunun özel kanunların yanında genel bir hükümle de düzenlenmesi sorunu öteden beri tartışma konusu olmuştur. Bu sorumluluğun genel bir hükümle düzenlenmesinden yana bulunanlar olduğu gibi, özel düzenlemelerle sorunun çözülmesi gerektiğini belirtenler de bulunmaktadır. Yeni bir Borçlar Kanununun hazırlanması döneminde, yani Türk Borçlar Kanunu henüz tasarı aşamasındayken de bu tartışmalar devam etmiştir²¹. Sonuç olarak, bütün bu tartışmaların ışığında kanun koyucu, tehlike sorumluluğunun genel bir hükümle düzenlenmesini uygun görmüş, "*Tehlike sorumluluğu ve denkleştirme*" kenar başlıklı TBK m. 71 ile "*Önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletmenin faaliyetinden zarar doğduğu takdirde, bu zarardan işletme sahibi ve varsa işleten müteselsilen sorumludur.*

Bir işletmenin, mahiyeti veya faaliyette kullanılan malzeme, araçlar ya da güçler göz önünde tutulduğunda, bu işlerde uzman bir kişiden beklenen tüm özenin gösterilmesi durumunda bile sıkça veya ağır zararlar doğurmaya

---

meleri Çerçevesinde Kusursuz Sorumluluğun Özel Bir Türü Olarak Tehlike Sorumluluğu", İÜHFM, C. LXX, S. 1, Y. 2012, s. 204 vd..

- 20 Türk Hukukunda özel kanunlar ile düzenlenmiş tehlike esasına dayanan sorumluluk hallerini,
- Motorlu araç işletenlerin hukuki sorumluluğu (2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu),
  - Sivil hava araçlarını işletenlerin hukuki sorumluluğu (2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu),
  - Petrol hakkı sahiplerinin sorumluluğu (6326 sayılı Petrol Kanunu),
  - Devletin manevra ve atışlar dolayısıyla ortaya çıkan zararlardan sorumluluğu (3634 sayılı Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu) olarak belirtmek mümkündür.
- 21 Bu konudaki görüşler için bkz., **TANDOĞAN**, age., s. 41 vd.; **TİFTİK, Mustafa**: Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Genel Kural ile Düzenlenmesi Sorunu, 2. Baskı, Ankara 2005, s. 61 vd.; **YAVUZ, Cevdet**: "*Türk Borçlar Kanunu Tasarısına Göre Kusursuz Sorumluluk Halleri ve İlkeleri*", MÜHFHAD, Roma Hukukundan Modern Hukuka Sorumluluk Sempozyumu Özel Sayısı), C. 14, S. 4, Y. 2008, s. 43-47; **HATEMİ, Hüseyin/GÖKYAYLA, Emre**: Borçlar Hukuku, Genel Bölüm, İstanbul 2011, s. 142.

elverişli olduğu sonucuna varılırsa, bunun önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletme olduğu kabul edilir. Özellikle, herhangi bir kanunda benzeri tehlikeler arzeden işletmeler için özel bir tehlike sorumluluğu öngörülmüşse, bu işletme de önemli ölçüde tehlike arzeden işletme sayılır.

Belirli bir tehlike hâli için öngörülen özel sorumluluk hükümleri saklıdır.

Önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletmenin bu tür faaliyetine hukuk düzenince izin verilmiş olsa bile, zarar görenler, bu işletmenin faaliyetinin sebep olduğu zararlarının uygun bir bedelle denkleştirilmesini isteyebilirler” hükmünü getirmiştir. Madde gerekçesinde belirtildiği üzere, İsviçre hukukunda tehlike sorumluluğunun öngörüldüğü birçok özel kanun bulunmasına rağmen, hukukumuzda bu sorumluluğa ilişkin yeterli sayılabilecek düzenlemelerin olmaması karşısında, tehlike sorumluluğuna ait genel bir kuralın belirtilmesi uygun görülmüştür.

Tehlike sorumluluğu, sonuçları itibariyle, sorumlu açısından en ağır sorumluluk türüdür. Sorumluluğun doğması için bir işletme, faaliyet ya da şeye ilişkin tipik tehlikenin gerçekleşmesi halinde zararın doğması yeterlidir²². Tehlike sorumluluğu ilkesinin ortaya çıkması ve gün geçtikçe de artarak uygulama alanı bulması, günümüzde sanayi ve teknolojiye dayanan işletme ve faaliyetlerin çoğalmasının bir sonucudur. Doktrinde tehlike sorumluluğunun, işletme faaliyetinden ve işletme dışı faaliyetlerden kaynaklanan tehlike sorumluluğu olmak üzere ikiye ayrıldığı belirtilmektedir²³. Bu açıdan bakıldığında, işletme faaliyetinden doğan zararların tehlike sorumluluğu kapsamında giderilmesinin TBK m. 71’de hükme bağlandığı görülmektedir²⁴.

Türk Borçlar Kanunu m. 71/f. I hükmünde, önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin faaliyeti nedeniyle zarar meydana geldiği takdirde, söz konusu zararın giderilmesinden işletme sahibinin ve bir işletenin bulunması halinde onun da işletme sahibi ile birlikte müteselsilen sorumlu olacağı belirtilmiştir. Hükmün uygulama alanı bakımından esas alınan temel kavram, “önemli ölçüde tehlike arzeden işletme”dir. Önemli ölçüde tehlike arz eden işletmeden ne anlaşılması gerektiği ise aynı maddenin II. fıkrasında açıklanmıştır. Bu hükme göre önemli ölçüde tehlike arz eden işletme, yürüttüğü faaliyetin niteliği ya da faaliyetinde kullanılan malzeme, araçlar veya güçler göz önüne alındığında, bu işlerde uzman bir kişiden beklenen tüm özenin gösterilmesi durumunda bile sıkça veya ağır zararlar doğurmaya elverişli

²² EREN, age., s. 667; ÜÇİŞİK, agm., s. 128.

²³ TANDOĞAN, age., s. 26 vd.; EREN, age., s. 667.

²⁴ ÜÇİŞİK, agm., s. 140; YILDIRIM-AKKAYAN, agm., s. 208.

olduğu sonucuna varılan işletmedir. Ayrıca herhangi bir kanunda benzeri tehlikeler arz eden işletmeler için özel bir tehlike sorumluluğu öngörülmüş ise bu işletmelerin de önemli ölçüde tehlike arz eden işletme olarak kabul edileceği belirtilmiştir.

Hüküm, tehlike arz eden işletmenin belirlenmesi ve sorumluluk açısından farklı ölçütleri esas almıştır. Buna göre, bir işletme ya “mahiyeti” itibarıyla, yani yürüttüğü faaliyet dolayısıyla ya da faaliyetini gerçekleştirmek için kullandığı araçlar, malzemeler ve güçler dikkate alındığında, bu işlerde uzman bir kişiden beklenen tüm özenin gösterilmesi durumunda bile, sıkça veya ağır zararlar doğurmaya elverişli olmalıdır. Dolayısıyla, TBK m. 71’de öngörülen sorumluluğun doğabilmesi için somut olayda, söz konusu hükümde belirtilen hususların gerçekleşip gerçekleşmediği dikkate alınmalıdır. Daha doğru bir ifade ile önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmeye özgü tipik tehlikenin gerçekleşmesi sonucunda tipik zararın meydana gelmiş olması ve her ikisi arasında uygun illiyet bağının bulunması gerekir. Eğer zarar, işletmeye özgü tipik tehlikenin değil de başka bir sebepten dolayı meydana gelmişse, kural olarak işletme sahibi ya da işleten TBK m. 71 hükmüne göre sorumlu olmayacak²⁵, bu durum başka bir sorumluluk kuralının uygulanmasını mümkün kılacaktır²⁶.

Türk Borçlar Kanunu’nun 71. maddesinin IV. fıkrasında ise madde başlığındaki “denkleştirme” ifadesine ilişkin bir düzenleme getirilmiştir. Söz konusu düzenlemeye göre, önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin bu tür faaliyetlerine hukuk düzenince izin verilmiş olsa bile, işletmenin faaliyeti nedeniyle zarar görenler, bu zararlarının uygun bir bedelle denkleştirilmesini isteyebileceklerdir. Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki, hükümdeki “denkleştirme” kavramı ile kastedilen, haksız fiil sorumluluğunda zararın belirlenmesi aşamasında, mağdurun meydana gelen zarar dolayısıyla elde ettiği menfaatlerin tespit edilen miktardan indirilmesi olmadığı gibi, “fedakârlığın denkleştirilmesi” ilkesine göre sorumluluğun belirlenmesi durumu da değildir²⁷. Kanun koyucunun böyle bir hüküm getirmesindeki amaç, önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin kuruluş ve işleyişi hukuk kurallarına

²⁵ EREN, age., s. 501, 502.

²⁶ ERDEM, Mehmet: “Türk Borçlar Kanunu Uyarınca Tehlike Sorumluluğu”, MÜHFAD, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayı, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3-4 Haziran 2011), Prof. Dr. Cevdet YAVUZ’a Armağan, İstanbul 2011, s. 223.

²⁷ Türk Borçlar Kanunu’nun 71. maddesinin IV. fıkrasında yapılan düzenlemenin “fedakârlığın denkleştirilmesi” esasına dayandığı yönünde bkz., KILIÇOĞLU, Borçlar, s. 355; YILDIRIM-AKKAYAN, agm., s. 211 vd.; YILMAZ, agm., s. 572, 573.

uygun olsa bile, işletme faaliyetinden dolayı meydana gelen bir zararın giderilmesi aşamasında, sorumlular açısından bu durumun sorumluluktan kurtulmak için öne sürülemeyeceğinin belirginleştirilmesidir. Bir başka ifadeyle bu husus, sorumlular için sorumluktan kurtulma imkânı tanımayıp, ancak bir indirim sebebi olarak hâkim tarafından dikkate alınmayı gerektirir²⁸. Önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin hukuka uygun olarak yürüttüğü faaliyeti sırasında, TBK m. 71'de öngörülen bir zararın meydana gelmesi halinde, zarar görenler, zararlarının “*uygun bir bedelle*” giderilmesini talep edebilecekler, buna karşılık olarak sorumluların ise işletmenin faaliyetine “*hukuk düzenince izin verilmiş*” olduğunu ileri sürerek sorumluluktan kurtulmaları mümkün olamayacaktır²⁹.

C) HUKUKA AYKIRILIĞI KALDIRAN HALLER

Türk Borçlar Kanunu, hukuka aykırılığı önleyen sebepleri BK m. 52'den farklı olarak, iki madde halinde ve daha ayrıntılı düzenlemiştir. TBK m. 63'e göre, “*Kanunun verdiği yetkiye dayanan ve bu yetkinin sınırları içinde kalan bir fiil, zarara yol açsa bile, hukuka aykırı sayılmaz.*”

Zarar görenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar, zarar verenin davranışının haklı savunma niteliği taşıması, yetkili kamu makamlarının müdahalesinin zamanında sağlanamayacak olması durumunda kişinin hakkını kendi gücüyle koruması veya zorunluluk hâllerinde de fiil, hukuka aykırı sayılmaz”. Görüldüğü üzere hüküm, BK m. 52'de belirtilen meşru müdafaa, ıztırar hali ve kendi hakkını korumak için kuvvet kullanma olarak belirtilen hukuka uygunluk sebeplerinin yanına, kanunun verdiği yetkinin kullanılması, zarar görenin rızası³⁰, daha üstün nitelikteki özel ya da kamusal yarar gibi sebepleri de eklemiştir³¹.

28 Karş., OĞUZMAN/ÖZ, age., s. 188, 189; KOÇHİSARLIOĞLU/ERİŞGİN, agm., s. 1265; ANTALYA, age., s. 646, 647; HATEMİ/GÖKYAYLA, age., s. 146.

29 ERDEM, agm., s. 226.

30 Türk Borçlar Kanunu'nun 63. maddesinde zarar görenin rızası, TBK m. 52'nin aksine, hukuka aykırılığı önleyen bir sebep olarak öngörülmüştür. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, TBK m. 63'te öngörülen rıza, zarar görenin hukuka aykırı fiile hukuken geçerli olan bir rıza ile razı olmasını gerektirir. Ehliyetsizlik, irade beyanında sakatlık, kişilik haklarına aykırılık gibi nedenlerden dolayı rıza geçersiz ise zarar görenin hukuka aykırı fiile razı olması hukuka aykırılığı önlemeyecek, TBK m. 52 gereğince tazminattan indirim sebebi olarak dikkate alınabilecektir. Bu konuda bkz., OĞUZMAN/ÖZ, age., s. 22 vd., EREN, age., s. 603, 604.

31 Kişilik haklarının ihlali halinde hukuka aykırılığı önleyen sebeplerle ilgili olarak TMK m. 24/f. II'de de “*Kişilik hakkı zedelenen kimsenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya*

Hukuka aykırılığı önleyen sebeplerin hangi haller olduğunu TBK m. 63'te düzenleyen kanun koyucu, TBK m. 64'te ise bu sebeplerden, “*haklı savunma, zorunluluk hali ve hakkını kendi gücüyle koruma*” hallerinde sorumluluğu düzenlemiştir. Maddeye göre, “*Haklı savunmada bulunan, saldırının şahsına veya mallarına verdiği zarardan sorumlu tutulamaz.*”

Kendisini veya başkasını açık ya da yakın bir zarar tehlikesinden korumak için diğer bir kişinin mallarına zarar verenin, bu zararı giderim yükümlülüğünü hâkim hakkaniyete göre belirler.

Hakkını kendi gücüyle koruma durumunda kalan kişi, durum ve koşullara göre o sırada kolluk gücünün yardımını zamanında sağlayamayacak ise ve hakkının kayba uğramasını ya da kullanılmasının önemli ölçüde zorlaşmasını önleyecek başka bir yol da yoksa, verdiği zarardan sorumlu tutulamaz”. Hüküm bu hali ile BK m. 52'nin karşılığını oluşturmaktadır.

III. TAZMİNATIN BELİRLENMESİ

A) GENEL OLARAK TAZMİNATIN BELİRLENMESİ VE İNDİRİLMESİ

Türk Borçlar Kanunu'nun 51. maddesi, tazminatın kapsamının ve ödenme biçiminin belirlenmesi konusunda bir düzenleme yapmıştır. Hüküm uyarınca, “*Hâkim, tazminatın kapsamını ve ödenme biçimini, durumun gereğini ve özellikle kusurun ağırlığını göz önüne alarak belirler.*”

Tazminatın irat biçiminde ödenmesine hükmedilirse, borçlu güvence göstermekle yükümlüdür”. Madde hükmü, hukuka aykırı bir fiile bir başkasına zarar verenin, bu zarara ilişkin ödeyeceği tazminatın belirlenmesi konusunda hâkime yol gösterici bir nitelik taşımaktadır. Hâkim, zararın miktarını belirledikten sonra tazminatın kapsamını ve ödenme şeklini, somut olaydaki şartları ve özellikle de kusurun ağırlığını dikkate alarak tespit edecektir.

Tazminatın indirilmesi ile ilgili olarak TBK m. 52'de yapılan düzenlemeye göre, “*Zarar gören, zararı doğuran fiile razı olmuş veya zararın doğmasında ya da artmasında etkili olmuş yahut tazminat yükümlüsünün durumunu ağırlaştırmış ise hâkim, tazminatı indirebilir veya tamamen kaldıracaktır.*”

Zarara hafif kusuruyla sebep olan tazminat yükümlüsü, tazminatı ödendiğinde yoksulluğa düşecek olur ve hakkaniyet de gerektirirse hâkim, tazminatı

---

kanusul yarar ya da kanunu verdiği yetkinin kullanılması sebeplerinden biriyle haklı kılınmadıkça, kişilik haklarına yapılan her saldırı hukuka aykırıdır.” ifadesiyle benzer bir hüküm yer almaktadır.

indirebilir". Hükümün I. fıkrası, zarar gören ile bağlantılı indirim sebeplerini düzenlemiştir. Buna göre, zarar gören zarara neden olan fiile razı olmuş³², zararın doğmasına ya da artmasına sebep olmuş veya zarardan sorumlu olan tazminat yükümlüsünün durumunu ağırlaştırmış ise hâkim, kendisine tanınan takdir yetkisine dayanarak tazminattan indirim yapabileceği gibi, söz konusu zararın giderilmesine yönelik olmak üzere bir tazminat ödenmesine gerek olmadığına da karar verebilecektir.

Türk Borçlar Kanunu'nun 52. maddesinin II. fıkrasında ise zarardan sorumlu olan tazminat yükümlüsü açısından öngörülen indirim sebepleri düzenlenmiştir. Hüküm uyarınca, hâkim, zarara hafif kusuruyla neden olan zarar verenin, bu zarara ilişkin olarak ödeyeceği tazminat sebebiyle yoksulluğa düşecek olması halinde, eğer hakkaniyet de gerektiriyorsa tazminat miktarını indirebilecektir³³. Bir başka ifadeyle, tazminat yükümlüsü açısından zarara hafif kusuru ile sebebiyet verme ve tazminatın tamamı ödendiğinde yoksulluğa düşecek olma şartlarının birlikte gerçekleşmesi indirim yapılması için yeterli olmayacak, ayrıca hakkaniyetin de indirim yapılmasını gerekli kılması, ek bir şart olarak aranacaktır³⁴.

B) ÖZEL DURUMLAR

1. Ölüm ve Bedensel Zarar Halinde Tazminatın Belirlenmesi

Türk Borçlar Kanunu'nun 53. maddesinde ölüm halinde doğan zararların neler olduğu maddeler halinde sayılmıştır.

Hükme göre, "*Ölüm hâlinde uğramılan zararlar özellikle şunlardır:*

1. *Cenaze giderleri.*
2. *Ölüm hemen gerçekleşmemişse tedavi giderleri ile çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan kayıplar.*
3. *Ölenin desteğinden yoksun kalan kişilerin bu sebeple uğradıkları kayıplar*". Hüküm BK m. 45'in yeniden düzenlenmiş halidir.

³² Zarar görenin hukuka uygun olarak vermiş olduğu rıza, hukuka aykırılığı engellediği için aslında sorumluluk söz konusu olmaz. Ancak, TBK m. 52/f. I'de öngörülen rıza, hukuken geçerli olmayan rızadır. Böyle bir rıza, geçersiz olmasına rağmen kanun koyucu tarafından tazminattan indirim sebebi olarak kabul edilmiştir. Zira zarar görenin geçerli olmayan rızası, bir anlamda ortak kusur oluşturmaktadır. Bu konuda bkz., **EREN**, age., s. 765; **OĞUZMAN/ÖZ**, age., s. 115 vd..

³³ **EREN**, age., s. 770; **OĞUZMAN/ÖZ**, age., s. 120, 121.

³⁴ **ANTALYA**, age., s. 738.

Bedensel zararların neler olduğu ise TBK m. 54'te hükme bağlanmıştır. Kanun burada da TBK m. 53'deki yöntemi izlemiştir. Madde bedensel zararları, “*Bedensel zararlar özellikle şunlardır:*

1. *Tedavi giderleri.*

2. *Kazanç kaybı.*

3. *Çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan kayıplar.*

4. *Ekonomik geleceğin sarsılmasından doğan kayıplar.*” şeklinde ifade etmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, her iki hükümde de “*özellikle*” ifadesinin kullanılmış olmasıdır. Dolayısıyla ölüm halinde ya da bedensel bütünlüğün ihlali halinde, TBK m. 53 ve 54'te sayılan zararların dışında başka bir tür zararın ortaya çıktığını ispat eden zarar gören, bu zararının da giderilmesini talep edebilecektir.

Destekten yoksun kalma zararları ile bedensel zararların belirlenmesinde göz önünde tutulması gereken ilkeler ile bu zararlara ilişkin tazminatta hakkaniyet düşüncesiyle arttırma veya eksiltme yapılamayacağı ise TBK m. 55'te düzenlenmiştir.

Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na TBMM Adalet Komisyonu çalışmaları sırasında eklenen TBK m. 55'e göre, “*Destekten yoksun kalma zararları ile bedensel zararlar, bu Kanun hükümlerine ve sorumluluk hukuku ilkelerine göre hesaplanır. Kısmen veya tamamen rücu edilemeyen sosyal güvenlik ödemeleri ile ifa amacını taşımayan ödemeler, bu tür zararların belirlenmesinde gözetilemez; zarar veya tazminattan indirilemez. Hesaplanan tazminat, miktar esas alınarak hakkaniyet düşüncesi ile arttırılmaz veya azaltılamaz.*

Bu Kanun hükümleri, her türlü idari eylem ve işlemler ile idarenin sorumlu olduğu diğer sebeplerin yol açtığı vücut bütünlüğünün kısmen veya tamamen yitirilmesine ya da kişinin ölümüne bağlı zararlara ilişkin istem ve davalarda da uygulanır”. Hükümde destekten yoksun kalma ve bedensel zararlarının TBK hükümlerine ve sorumluluk hukuku kurallarına göre belirleneceği ifade edilmiştir. Sosyal güvenlik ödemelerinin söz konusu zararların belirlenmesinde dikkate alınabilmesi ise onların sorumlu olan kişiye rücu edilebilmesine bağlanmıştır³⁵. Dolayısıyla, zarardan sorumlu olan kişiye kısmen veya tamamen rücu edilme imkânı olmayan malullük aylığı, ölüm sigortası aylığı gibi sosyal güvenlik ödemelerinin destekten yoksun kalma ve bedensel zararların belirlenmesinde dikkate alınması, belirtilen kural gereğince mümkün olamayacaktır. Maddede ayrıca ifa amacını taşımayan, yani zarar görene üçüncü kişiler tarafından yardım ve iyilik gayesi ile yapılan

³⁵ ANTALYA, age., s. 481.

ödemelerin de zararın belirlenmesinde göz önünde tutulamayacağı ifade edilmiştir³⁶.

Türk Borçlar Kanunu'nun 55. maddesinin I. fıkrasının son cümlesinde ise hükümde belirtilen ilkelere göre belirlenen zarar esas alınarak hesaplanan tazminat miktarının, hakkaniyet düşüncesi ile arttırılamayacağı gibi azaltılamayacağı da ifade edilmiştir. Esasen tazminat miktarı meydana gelen zararlarla sınırlı olacağından, bunun hâkim tarafından ayrıca hakkaniyet düşüncesiyle arttırılması, kural olarak sorumluluk ilkelerine ters düşer. Fakat TBK m. 52/f. II'de belirtildiği üzere, hâkim somut olayda zarardan sorumlu olan kimsenin hafif kusuru olması ya da tazminatı ödemediğinde yoksulluğa (müza-yakaya) düşecek olması ve hakkaniyetin de gerektirmesi halinde, tazminat-tan indirim yapabilecektir. Ancak bu imkân, TBK m. 55 hükmü karşısında artık mümkün olamayacaktır. Daha doğru bir ifade ile TBK m. 55/f. II ile getirilen düzenleme, hâkimin TBK m. 52 uyarınca hakkaniyete dayanarak tazminattan indirim yapabilmesi imkânını, ölüm ve bedensel bütünlüğün ihlalden doğan zararların giderilmesi bakımından kabul etmemiştir³⁷.

Türk Borçlar Kanunu'nun 55. maddesinin II. fıkrasında ise idare hukuku kurallarına göre, idari eylem ve işlemler ile idarenin sorumlu olduğu diğer sebeplerin yol açtığı bedensel zararlar veya ölüm hallerinde, idareye karşı açılan davalarda, TBK'nun bu tür zararlara ilişkin hükümleri uygulama alanı bulabilecektir. Bu hükmü destekleyen bir düzenleme de HMK m. 3'te getirilmişti. Ancak söz konusu hükümdeki, "*Her türlü idari eylem ve işlemler ile idarenin sorumlu olduğu diğer sebeplerin yol açtığı vücut bütünlüğünün kısmen veya tamamen yitirilmesine yahut kişinin ölümüne bağlı maddi ve manevi zararların tazminine ilişkin davalara asliye hukuk mahkemeleri bakar. İdarenin sorumluluğu dışında kalan sebeplerden doğan aynı tür zararların tazminine ilişkin davalarda dahi bu hüküm uygulanır. 30/1/1950 tarihli ve 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu hükümleri saklıdır.*" şeklindeki düzenleme, Anayasa Mahkemesi'nin 16.02.2012 tarihli kararıyla iptal edilmiştir³⁸.

---

36 OĞUZMAN/ÖZ, age., s. 87; ANTALYA, age., s. 481.

37 ANTALYA, age., s. 483.

38 AYM, E. 2011/35, K. 2012/23, T. 16.02.2012 (RG, T. 19.05.2012, S. 28297).

2. Manevi Tazminat

a) Bedensel Bütünlüğün Zedelenmesi ve Ölüm Halinde Manevi Tazminat

Türk Borçlar Kanunu'nun 56. maddesi "*Manevi tazminat*" başlığı altında bedensel bütünlüğün zedelenmesi (ihlali), ağır bedensel zarar veya ölüm hallerinde manevi zarara uğrayanların tazminat taleplerine dair bir düzenleme getirmiştir. Düzenlemeye göre, "*Hâkim, bir kimsenin bedensel bütünlüğünün zedelenmesi durumunda, olayın özelliklerini göz önünde tutarak, zarar görene uygun bir miktar paranın manevi tazminat olarak ödenmesine karar verebilir.*

Ağır bedensel zarar veya ölüm hâlinde, zarar görenin veya ölenin yakınlarına da manevi tazminat olarak uygun bir miktar paranın ödenmesine karar verilebilir". Hüküm BK m. 47'yi karşılamakla birlikte, bir takım yeni düzenlemeler de içermektedir.

Türk Borçlar Kanunu'nun 56. maddesinin I. fıkrasında bedensel bütünlüğü ihlal edilen ve manevi zarara uğrayan bir kimsenin, bu zararına yönelik olarak tazminat talep etmesi durumunda, hâkimin, olayın özelliklerini dikkate alarak, zarar görene manevi tazminat olarak uygun bir miktar paranın ödenmesine karar verebileceği belirtilmiştir.

Türk Borçlar Kanunu'nun 56. maddesinin II. fıkrasında ise BK m. 47'den farklı olarak, ağır bedensel zarara uğrayanların yakınlarına da manevi tazminat olarak uygun miktarda bir paranın ödenmesine karar verilebileceği hükme bağlanmıştır³⁹. Hükümdeki diğer bir farklılık ise "*ölenin yakınları*"

³⁹ Borçlar Kanunu döneminde de uygulamanın bu şekilde olması gerektiği yönünde görüşler mevcuttu. Bu konuda bkz., TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, age., s. 658, 659. Yargıtay da bedensel bütünlüğün ihlalinden kaynaklanan manevi tazminat taleplerine ilişkin bazı kararlarında, bedensel bütünlüğü ihlal edilen kimsenin dışında yakınlarının da aynı olay nedeniyle manevi zarara uğramaları halinde, bu zararlarının giderilmesini talep edebileceklerine hükmetmiştir. Örnek olarak bkz., "*Cismani zarar kavramına, ruhi bütünlüğün ihlali, sinir bozukluğu veya hastalığı (ruhi ve asabi sağlık bütünlüğü) gibi hallerin de girdiği kabul edildiğine göre, eğer bir kimsenin cismani zarara maruz kalması sonucunda, onun (ana, baba, karı, koca gibi) çok yakınlarının birinin de (aynı eylem nedeniyle) hukuken korunan ruhi ve asabi bütünlüğü ağır bir şekilde haleldar olmuşsa, onlar da manevi tazminat talep edebilirler. Çünkü, bu durumda onların zararları ile haksız eylem arasında uygun illiyet bağı vardır ve zararlarının niteliği itibarıyla onların da ihlal edilen normun (BK m. 47) koruma amacı içinde bulduklarının (hukuka aykırılık bağının gerçekleştiğinin) kabulü gerekir. Başka bir anlatımla, böyle hallerde, yansıma yoluyla değil, doğrudan doğruya zarara maruz kalma söz konusudur.*" (Yarg., HGK, 26.04.1995 T., E. 11-222, K. 430; UYGUR, Turgut: Açıklamalı ve İçtihatlı Borçlar Kanunu, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, İkinci Cilt, Madde 41-50, Anka-

ifadesi ile getirilmiştir. Dolayısıyla hukuka aykırı bir fiil sonucunda bir kimsenin ölmesi halinde, “aile” kavramı dışında kalan kişiler de zarardan sorumlu olandan manevi tazminat talep edebileceklerdir. Böylece, TBK m. 56/f. II metninde yapılan yeni düzenlemelerle bedensel bütünlüğü ağır şekilde ihlal edilen kişinin veya ölen kimsenin yakınları da yansıma yoluyla uğradıkları manevi zararın giderilmesini talep edebileceklerdir⁴⁰. Böylece bu gibi durumlarda manevi tazminat talep edebilecek kişilerin kapsamı genişletilmiş olmaktadır.

b) Kişilik Hakkının Zedelenmesi Halinde Manevi Tazminat

Kişilik hakkı zedelenen kimsenin uğradığı manevi zararın giderilmesine ilişkin düzenleme TBK m. 58’de yer almaktadır. Hüküm, kişilik değerlerinin hukuka aykırı olarak zedelenmesi halinde ihlale maruz kalan kimsenin manevi tazminat talebine dair bir düzenleme öngörmüştür. TBK m. 58’e göre, “*Kişilik hakkının zedelenmesinden zarar gören, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat adı altında bir miktar para ödenmesini isteyebilir.*”

Hâkim, bu tazminatın ödenmesi yerine, diğer bir giderim biçimi kararlaştırabilir veya bu tazminata ekleyebilir; özellikle saldırıyı kınayan bir karar verebilir ve bu kararın yayımlanmasına hükmedebilir”. Madde BK m. 49’u karşılamakla birlikte, BK m. 49/f. II “gereksiz görülerek” TBK m. 58’e alınmamıştır. Gerekçede belirtildiği üzere, “... hâkim tazminat miktarını belirlerken, “hâl ve mevkiin icabını/durumun gereğini”, yani saldırının kişilik hakkı zedelenen kişinin manevî kişilik değerlerinde sebep olduğu eksilmeyi göz önünde tutmalıdır. Bu eksilmenin ise, sıfatı ve makamı daha yüksek ve ekonomik durumu daha iyi olan taraf bakımından çok, diğer taraf için az olduğu şeklinde bir kurala bağlanması yanlış olur. Bu nedenle, ... hâkimin manevî tazminat miktarını belirlerken, tarafların sıfatını, işgal ettikleri makamı ve diğer sosyal ve ekonomik durumları da dikkate alması gerektiğinin belirtilmesinde bir zorunluluk yoktur. Ayrıca, bunların maddede gereksiz yere tekrar edilmesi, herkesin kanun önünde eşit olduğu ilkesine de aykırı görülmüştür”. Ancak TBK m. 58’de böyle bir düzenlemeye yer verilmemiş

---

ra 2003, s. 2182-2184). Ayrıca bkz., Yarg., HGK, 02.12.1987 T., E. 1987/4-214, K. 1987/894 (YKD, C. XIV, S. 4, Nisan 1988, s. 463, 464); Yarg., 21. HD, 15.06.2000 T., E. 4733, K. 4833 (UYGUR, age., s. 2187).

⁴⁰ OĞUZMAN/ÖZ, age., s. 270; ANTALYA, age., s. 512; ERLÜLE, Fulya: “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununda Beden Bütünlüğünün İhlalinden Doğan Manevi Tazminat Talebi”, MÜHFHAD, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayı, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3-4 Haziran 2011), Prof. Dr. Cevdet YAVUZ’a Armağan, İstanbul 2011, s. 162.

olması, hâkimin tazminat miktarını belirlerken tarafların sıfatlarını, sosyal ve ekonomik konumlarını dikkate almayacağı anlamına gelmemelidir. Bir yandan sorumluluk hukuku ilkeleri gereğince bu tür hususların dikkate alınması gerekir. Diğer yandan TBK m. 51'deki düzenleme gereğince "*Hâkim, tazminatın kapsamını ve ödenme biçimini, durumun gereğini ve özellikle kusurun ağırlığını göz önüne alarak belirler*" hükmündeki; durumun gereği ibaresi de hâkime bu yetkiyi ve görevi vermektedir⁴¹.

Türk Borçlar Kanunu'nun 56. maddesinde kabul edilen ağır bedensel zarar veya ölüm hâlinde, zarar görenin veya ölenin yakınlarının da manevi tazminat talep edebilmesi imkânının, TBK m. 58'de kişilik hakkının ağır ihlali hâli için de öngörülmesi gerektiği belirtilmiştir⁴². Ancak mevcut düzenleme ile böyle bir imkânın tanınması mümkün görülmemektedir. Zira kişilik haklarının ihlali halinde yansıma yolu ile manevi zarara uğrayanların bu zararlarının giderilmesini talep edebilmeleri için gerekli hukuki altyapı, bir başka ifadeyle hukuka aykırılık bağı, TBK tarafından düzenlenmemiştir⁴³.

3. Haksız Rekabet Halinde Tazminat

Türk Borçlar Kanunu'nun 57. maddesi haksız rekabet halinde ortaya çıkan zararların giderilmesine yönelik olarak, "*Gerçek olmayan haberlerin yayılması veya bu tür ilanların yapılması ya da dürüstlük kurallarına aykırı diğer davranışlarda bulunulması yüzünden müşterileri azalan veya onları kaybetme tehlikesiyle karşılaşan kişi, bu davranışlara son verilmesini ve kusurun varlığı hâlinde zararının giderilmesini isteyebilir.*"

Ticari işlere ait haksız rekabet hakkında Türk Ticaret Kanunu hükümleri saklıdır." hükmünü getirmiştir. Hüküm BK m. 48'e göre, kapsam itibariyle biraz genişletilmiştir. Gerçekten, BK m. 48'deki "*yanlış ilanlar*" ibaresi yerine "*gerçek olmayan haberlerin yayılması ve bu tür ilanların yapılması*" ifadesi tercih edilmiştir. Böylece, haksız rekabet teşkil edebilecek eylemlerin kapsamı genişletilmiş olmaktadır.

⁴¹ YENİOCAK, age., s. 70.

⁴² KILIÇOĞLU, M. Ahmet: Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na Eleştiriler, TBB Yayını, Ankara 2008, s. 27.

⁴³ OĞUZMAN/ÖZ, age., s. 254.

4. Ayırt Etme Gücünün Geçici Kaybı Halinde Sorumluluk

Ayırt etme gücünün geçici kaybı esnasında bir zarar neden olan kişinin bu zarar dolayısıyla sorumluluğu TBK m. 59'da düzenlenmiştir. Maddeye göre, “*Ayırt etme gücünü geçici olarak kaybeden kişi, bu sırada verdiği zararları gidermekle yükümlüdür. Ancak, ayırt etme gücünü kaybetmede kusuru olmadığını ispat ederse, sorumluluktan kurtulur*”. Hüküm BK m. 54/f. II'nin karşılığını oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu sistematik yapı ile BK m. 54/f. I hükmü TBK m. 65'te yer alırken, BK m. 54/f. II'de yer alan düzenleme ise TBK m. 59'da hüküm altına alınmıştır.

5. Tazminat Hükümünün Değiştirilmesi

Bedensel bütünlüğün zedelenmesinden doğan zararların giderilmesine yönelik tazminat davalarında zararın kapsamı tam olarak belirlenemiyorsa, hâkim tazminat hükmünü değiştirme yetkisini saklı tutabilir. Bu hususu düzenleyen TBK m. 75 gereğince, “*Bedensel zararın kapsamı, karar verme sırasında tam olarak belirlenemiyorsa hâkim, kararın kesinleşmesinden başlayarak iki yıl içinde, tazminat hükmünü değiştirme yetkisini saklı tutabilir*”. Madde iki yıllık sürenin başlangıcı bakımından bir değişiklik getirmiştir. Buna göre, hâkim tazminat kararının “*tefhimi tarihinden itibaren*” (BK m. 46/f. II) değil, “*kesinleşme tarihinden itibaren*” iki yıl içerisinde tazminat hükmünü değiştirme yetkisini saklı tutabilecektir.

6. Geçici Ödemeler

Türk Borçlar Kanunu'nun 76. maddesinde “*Geçici ödemeler*” kenar başlığı ile yeni bir düzenleme getirilmiştir. Hükme göre, “*Zarar gören, iddiasının haklılığını gösteren inandırıcı kanıtlar sunduğu ve ekonomik durumu da gerektirdiği takdirde hâkim, istem üzerine davalının zarar görene geçici ödeme yapmasına karar verebilir*”.

Davalının yaptığı geçici ödemeler, hükmedilen tazminata mahsup edilir; tazminata hükmedilmezse hâkim, davacının aldığı geçici ödemeleri, yasal faizi ile birlikte geri vermesine karar verir”. Görüldüğü üzere TBK m. 76/f. I gereğince, zarara uğrayan kişinin tazminat talebinin haklılığını gösteren inandırıcı deliller sunması, ekonomik durumunun gerektirmesi ve bu yönde bir isteminin bulunması şartlarının birlikte gerçekleşmesi halinde, hâkim, dava sonunda zarar görene ödenecek tazminata mahsuben, bir miktar geçici ödemenin sorumlu kişi tarafından yapılmasına karar verebilecektir⁴⁴. TBK

⁴⁴ Geçici ödemeler konusunda detaylı bilgi için bkz., KILIÇOĞLU, M. Ahmet: “*Haksız Fiilde Mütessesil Sorumluluk ve Geçici Ödemeler*”, Türk Medeni Kanunu'nu Yürürlüğe

m. 76/f. II'de ise f. I uyarınca zarar görene yapılan geçici ödemenin, nihai kararda hükmedilen tazminattan mahsup edileceği⁴⁵, tazminat davasının reddedilmesi halinde ise zarar görenin aldığı geçici ödemenin yasal faizi ile birlikte iadesine karar verileceği hükme bağlanmıştır⁴⁶.

IV. ZAMANAŞIMI

1. Haksız Fiillerde Zamanaşımı Süresi

Türk Borçlar Kanunu haksız fiil sorumluluğunda genel zamanaşımı sürelerini 72. maddesinde düzenlemiştir. TBK m. 72'ye göre, “Tazminat istemi, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yılın ve her hâlde fiilin işlendiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar. Ancak, tazminat ceza kanunlarının daha uzun bir zamanaşımı öngördüğü cezayı gerektiren bir fiilden doğmuşsa, bu zamanaşımı uygulanır.

Haksız fiil dolayısıyla zarar gören bakımından bir borç doğmuşsa zarar gören, haksız fiilden doğan tazminat istemi zamanaşımına uğramış olsa bile, her zaman bu borcu ifadan kaçınabilir. Hüküm BK m. 60'ı karşılamakla birlikte bazı değişiklikleri de içermektedir. TBK m. 72, haksız fiilden doğan tazminat taleplerine dair üç farklı zamanaşımı süresi öngörmektedir. Kısa zamanaşımı süresi olarak adlandırılan süre, gerekçede belirtildiği üzere “yetersiz bulunması nedeniyle” iki yıl olarak hükme bağlanmıştır. Uzun zamanaşımı süresi BK m. 60'ta olduğu gibi on yıl olarak belirlenmiştir. Hemen belirtelim ki, uzun zamanaşımı süresi Tasarıda yirmi yıl olarak öngörülmüş idi. Fakat kanunlaşma süreci içerisinde söz konusu süre, BK m. 60'ta olduğu gibi on yıl olarak kabul edilmiştir⁴⁷.

Girişinin 80.Yılı Münasebetiyle Düzenlenen Sempozyum, Symposium anlässlich des 80. Jahrestages des Inkrafttretensdes Türkischen Zivilgesetzbuches (4-5. Oktober 2006), Ankara 2007, s. 176 vd.; **TOPUZ, Murat**: “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Uyarınca Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkilerine Dair Yargılamalarda Geçici Ödemeler (TBK m. 76)”, MÜHFHAD, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayı, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3-4 Haziran 2011), Prof. Dr. Cevdet YAVUZ'a Armağan, İstanbul 2011, s. 257 vd..

⁴⁵ Hükmedilen tazminatın daha önce zarardan sorumlu olan kişi tarafından yapılan geçici ödeme miktarından az olması halinde, zarar görenin bu fazla miktarı iade etmesi gerekir. Bu hususta bkz., **KILIÇOĞLU**, Sempozyum, s. 180.

⁴⁶ **ANTALYA**, age., s. 768; **EREN**, age., s. 780.

⁴⁷ Türk Borçlar Kanunu Tasarısı Adalet Komisyonu Raporu, s. 268, 269.

Adalet komisyonu raporunda bu değişikliğin gerekçesi şöyle belirtilmiştir: “Komisyon, bu gibi sonuçlarda çözümün **“haksız fiil”** kurumunun analizi içinde aranması gerektiği değerlendirmesinde bulunmuş, süreyi on yıla indiren önergede temel çözümü ortaya koymuştur. Buna göre, haksız fiilin **“sonuç”** unsurunun üzerinde durulması gerekir. **“Sonuç”**, eylemin **“hareket”** unsurunun dış-dünyada meydana getirdiği ve hukukun hüküm tertip ettiği **“değişiklik”**tir (Prof.Dr. Kaneti, Selim. Haksız Fiilde Ani Sonuçlu Olaylarda Hukuka Aykırılık Unsuru, İst.2007, s.19 ve civ.). Hareketten hemen sonra meydana gelen ölüm, yaralanma ve hasar gibi **“ani sonuç”**lar yönünden bir sorun yoktur. Bu hâllerde, hareketle sonuç arasında uzun bir zaman bulunmamaktadır. Hareketle sonuç arasına uzun bir zamanın girdiği hâllerde sorun doğmaktadır. Sözelimi kimi kimyasal ya da radyoaktif kökenli kazalarda hareket unsuru ile dış-dünyadaki değişiklik (sonuç) unsuru arasına, yarım asrı aşan bir süre girebilir. Radyoaktif kaza çevresinde 50 yıl sonra elsiz-kolsuz doğumun gerçekleşmesi farazî örneği uyarıcıdır. İlliyet bağının varlığı hâlinde bu örnekte nükleer santraldeki “patlama”, haksız fiilin **“hareket unsurunu”**, **“noksan doğum”** ise, haksız fiilin **“sonuç unsurunu”** (cismani zararı) ifade eder. Bu somut örnekte haksız fiilin işlendiği tarih, hareketin olduğu “patlama” tarihi değil; sonucun meydana geldiği **“noksan doğum”** tarihidir. Haksız fiil, noksan doğum tarihinde tamamlanmış olmaktadır. (Prof.Dr. Henri Deschenaux, Prof.Dr. Pierre Tercier. Sorumluluk Hukuku. Selim Özdemir çevirisi, Ank.1983.s.12-13). Hareket ve sonuç haksız fiil bütününi oluşturan kurucu unsurlar olup sonucu meydana gelmemiş harekete bir hüküm tertip olunamaz. Öte yandan aynı hareketin farklı zamanlarda birden fazla sonuç doğurması mümkündür. Çernobil kazasından sonra birden fazla özürlü doğum gibi. Her sonucun meydana geldiği tarihe göre zamanaşımının başlangıcı farklı olacaktır. Bu gibi hâllerde zarar, ancak ve ancak sonucun meydana geldiği tarihte oluşmuş olacağından, kısa süreli zamanaşımının da başlangıç tarihi zorunlu olarak, sonucun meydana geldiği tarih sonrasında öğrenme tarihi olacaktır.

Tasarının 71 inci maddesinin birinci fıkrası, uzun zamanaşımı başlangıcına temel alınan fiil terimi eylemin sonuç unsurunun meydana geldiği tarihi içerdiğine; fiilin sonucun meydana geldiği tarihte oluşmuş sayıldığına göre, sonucu on yıl sonra meydana gelen fillerde dahi zamanaşımının dolmamış bulunması karşısında “yirmi yılın” ibaresi “on yılın” şeklinde değiştirilmiş ve madde teselsül nedeniyle 72 nci madde olarak kabul edilmiştir”.

Ayrıca, BK m. 60'ta yer alan on yıllık uzun zamanaşımı süresinin başlangıcı için öngörülen “zararı müstelzim fiilin vukuundan itibaren” şeklindeki ifade yerine, TBK m. 72'de “her hâlde fiilin işlendiği tarihten başlayarak” ifadesi tercih edilmiştir.

Bu değişiklikle ilgili olarak Tasarı gerekçesinde, BK m. 60'ta yer alan “zararı müstelzim fiilin vukuundan itibaren” ibaresinin, on yıllık azami zamanaşımı süresinin zarar unsurunun gerçekleşmesi anından itibaren başlayacağı yönünde yoruma sebep olduğu, bu yoruma engel olmak üzere maddede ifade değişikliğine gidildiği belirtilmektedir. Bir başka ifadeyle, madde gerekçesinde, on yıllık sürenin, zarar unsurundan bağımsız olarak, fiilin gerçekleştiği andan itibaren işlemeye başlayacağı açıkça belirtilmiştir⁴⁸.

Türk Borçlar Kanunu'nun 72. maddesinde ayrıca, istisnai süre olarak adlandırılan zamanaşımı süresine de yer verilmiştir. Buna göre, tazminat ceza kanunlarının daha uzun bir zamanaşımı öngördüğü cezayı gerektiren bir fiilden kaynaklanmışsa, tazminat davası da ceza davası zamanaşımı süresine tâbi olacaktır.

2. Rücu Talebinde Zamanaşımı Süresi

Türk Borçlar Kanunu yeni bir düzenleme ile 73. maddesinde rücu taleplerine uygulanacak zamanaşımı süresini hüküm altına almıştır. Söz konusu hükme göre, “Rücu istemi, tazminatın tamamının ödendiği ve birlikte sorumlu kişinin öğrenildiği tarihten başlayarak iki yılın ve her hâlde tazminatın tamamının ödendiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar.

Tazminatın ödenmesi kendisinden istenilen kişi, durumu birlikte sorumlu olduğu kişilere bildirmek zorundadır. Aksi takdirde zamanaşımı, bu bildiri-

⁴⁸ Haksız fiilden kaynaklanan tazminat taleplerine ilişkin uzun zamanaşımı süresinin başlangıcı konusunda TBK m. 72/f. I'de “her hâlde fiilin işlendiği tarihten başlayarak” şeklindeki ifade ile Adalet Komisyonu tarafından yapılan değişikliğe esas teşkil eden düşünceler çelişir niteliktedir. Zira haksız fiilin işlendiği tarihten itibaren on yıl geçtikten sonra ortaya çıkan zararlara ilişkin tazminat talepleri Kanunun açık ifadesi karşısında zamanaşımı def'i ile karşılaşılabilecektir. Bu bakımdan, Komisyon, raporda belirtilen düşüncelerle yaptığı süre değişikliğinin beklenen sonucu doğurabilmesi için “her hâlde fiilin işlendiği tarihten başlayarak” ifadesini “her halde zararın doğmasından itibaren” olarak değiştirmesi gerekirdi. Dolayısıyla TBK m. 72'de yapılan düzenleme, yeni tartışmalara yol açacak niteliktedir. Bu konuda ayrıca bkz., **NART, Serdar**: “Haksız Fiillerde Zamanaşımına İlişkin Hükümün Değerlendirilmesi (TBK m. 72)”, MÜHFHAD, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayı, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3-4 Haziran 2011), Prof. Dr. Cevdet YAVUZ'a Armağan, İstanbul 2011, s. 246.

min dürüstlük kurallarına göre yapılabileceği tarihte işlemeye başlar". Madde hükmüne göre rücu taleplerinde zamanaşımı, TBK m. 72'ye paralel olarak, iki yıllık kısa süre ve on yıllık uzun süre şeklinde belirlenmiştir. İki yıllık sürenin başlangıcı için tazminatın tamamının ödenmesi ve diğer sorumlunun, yani rücu edilebilecek kişinin öğrenilmesi şartlarının bir arada gerçekleşmesi gerekir⁴⁹. Buna karşılık on yıllık uzun sürenin başlaması için tazminatın tamamen ödenmiş olması gerekli ve yeterlidir. Bir başka ifadeyle, bir haksız fiilden birlikte sorumlu olanlardan biri, kendi payına düşen tazminat miktarından fazlasını ödediği ve rücu etme imkânı olduğu hâlde, tazminatın tamamı ödenmediği için rücu zamanaşımı işlemeye başlamayacaktır⁵⁰. TBK m. 72/f. II ise kendisinden tazminat talebinde bulunulan kişiye zamanaşımı süresinin başlangıcı açısından bir mükellefiyet yüklemiştir. Buna göre, kendisinden tazminat talep edilen kişi, durumu birlikte sorumlu olduğu kişi ya da kişilere bildirmek zorundadır. Aksi halde, zamanaşımı sürelerinin başlaması için tazminatın tamamının ödenmesi beklenmeyecek, söz konusu bildirim dürüstlük kurallarına göre yapılabileceği tarih itibarıyla süreler işlemeye başlayacaktır.

V. SORUMLULUK SEBEPLERİNİN ÇOKLUĞU

A) SEBEPLERİN YARIŞMASI

Hukuka aykırı bir fiil dolayısıyla meydana gelen zarar çoğunlukla tek bir sorumluluk sebebine dayanır. Ancak bazı hallerde zararın, dolayısıyla da sorumluluğun birden fazla sebebe dayandığı görülebilmektedir. Örneğin, bir kimsenin davranışı hem borç ilişkisine aykırılık hem de genel davranış kurallarının ihlalini oluşturabilir. Dolayısıyla zarardan sorumlu olan kişi bakımından borca aykırılık nedeniyle sorumluluğun yanı sıra haksız fiilden sorumluluğun şartları da gerçekleşmişse⁵¹, zarar görenin dilediği, daha doğru

⁴⁹ Tazminatın kendi payına düşen kısmından fazlasını ödeyen sorumlu, kural olarak iç ilişkide rücu hakkına sahip olmaktadır. Bu bakımdan ayrıca tazminatın tamamının ödenmesi şartının da gerçekleşmesinin aranmasının çelişkili olduğu yönünde bkz., **NOMER, N. Haluk**: "Rücu İstemine İlişkin Zamanaşımı (TBK m. 73)", MÜHFHAD, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayı, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3-4 Haziran 2011), Prof. Dr. Cevdet YAVUZ'a Armağan, İstanbul 2011, s. 254.

⁵⁰ **NOMER**, agm., s. 254, 255; **YENİOCAK**, age., s. 103.

⁵¹ Zarardan sorumlu kişi bakımından birden çok sorumluluk sebebinin bulunması halinde, bu sorumluluk sebeplerinden birisi borç ilişkisine aykırılık diğeri haksız fiil olabileceği gibi, biri kusura dayanan diğeri kusur aranmayan sorumluluk sebepleri ya da her ikisi de

bir ifadeyle kendisi açısından avantajlı olan sorumluluk sebebine dayanarak zararının giderilmesini talep edebileceği kabul edilmektedir⁵². Nitekim bu husus TBK m. 60'da hükme bağlanmıştır. TBK m. 60'a göre, "*Bir kişinin sorumluluğu, birden çok sebebe dayandırılabiliriyorsa hâkim, zarar gören aksini istemiş olmadıkça veya kanunda aksi öngörülmedikçe, zarar görene en iyi giderim imkânı sağlayan sorumluluk sebebine göre karar verir*". Dolayısıyla TBK m. 60 gereğince, zarar görenin aksi yönde bir talebi olmadıkça, hâkim, somut olayda hangi hukuki sebebe dayanılması zarar görenin lehine ise o sebebi esas alarak tazminata karar verecektir. Bir başka ifadeyle, zarar gören tazminat davasını belirli bir sorumluluk sebebine dayandırmışsa ve bu sorumluluk esasının şartları da gerçekleşmişse, kural olarak hâkim bu esasa dayanarak karar vermelidir. Buna karşılık zarar gören, dava dilekçesinde örneğin, sadece zararının giderilmesini talep etmişse, TBK m. 60 uyarınca dava, hâkim tarafından zarar görenin lehine olan sorumluluk sebebine dayandırılarak karara bağlanacaktır⁵³.

B) MÜTESELSİL SORUMLULUK

Türk Borçlar Kanunu müteselsil sorumluluk alanında yapmış olduğu düzenleme, aynı konuda BK m. 50 ve 51'de yapılan düzenlemeden farklıdır. Borçlar Kanunu müteselsil sorumluluğu, farklı teselsül türleri olarak iki ayrı hükümle düzenlemiştir. Bu hükümlerden ilki olan BK m. 50'ye göre, "*Birden ziyade kimseler birlikte bir zarar ika ettikleri takdirde müşevvik ile asıl fail ve fer'an methali olanlar, tefrik edilmeksizin müteselsilen mesul olurlar. Hakim, bunların birbiri aleyhinde rücu hakları olup olmadığını takdir ve icabında bu rücuun şumulünün derecesini tayin eyler*".

Yataklık eden kimse, vaki olan kârdan hisse almadıkça yahut iştirakiyle bir zarara sebebiyet vermedikçe mesul olmaz". Görüldüğü üzere hüküm, bir zarara ortak kusurlarıyla sebebiyet veren birden fazla kişinin sorumluluğunu düzenlemekteydi ve bu durum "*tam teselsül*" olarak adlandırılmaktaydı. Ayrıca BK m. 50 gereğince, ortak kusurlarıyla zarara neden olanları "*müşevvik, asıl fail, fer'an methali olanlar ve yataklık eden kimse*" olarak ayırma tâbi tutmuş, fakat bunlardan müşevvik, asıl fail ve fer'an methali olanların zarardan müteselsilen sorumlu olacaklarını, yataklık eden kimsenin ise

---

kusursuz sorumluluk sebeplerinden olmakla birlikte, kusur aranmayan sorumluluğa ilişkin farklı iki sebep de olabilir. Bu hususta bkz., OĞUZMAN/ÖZ, age., s. 277.

⁵² OĞUZMAN/ÖZ, age., s. 278.

⁵³ OĞUZMAN/ÖZ, age., s. 279.

ancak, haksız fiil sonucunda gerçekleşen kazançtan pay aldığı takdirde sorumlu olacağını düzenlemişti⁵⁴.

Borçlar Kanunu'nun 51. maddesinde ise “*eksik teselsül*” olarak adlandırılan ve birden fazla kişinin aynı zarardan farklı hukuki sebeplerden dolayı sorumluluğunu düzenlenmişti. BK m. 51'e uyarınca, “*Müteaddit kimseler muhtelif sebeplere (haksız muamele, akit, kanun) binaen mesul oldukları takdirde haklarında, birlikte bir zarar vukuuna sebebiyet veren kimseler hakkındaki hükümlere göre muamele olunur.*”

Kaideten haksız bir fiili ile zarara sebebiyet vermiş olan kimse en evvel, tarafından hata vaki olmamış ve üzerine borç alınmamış olduğu halde kanunen mesul olan kimse en sonra, zaman ile mükellef olur”. Maddenin I. fıkrasında, farklı hukuki sebepler dolayısıyla aynı zarardan sorumlu olanların BK m. 50'deki hükümlere tâbi olacağı belirtilmiş, II. fıkrada ise rücu aşamasında, kural olarak, önce haksız fiil sorumlusunun, sonra sözleşme ilişkisinden kaynaklanan sorumlunun ve son olarak da kanunen kusursuz olarak sorumlu olanın ödenen tazminattan sorumlu olacağı düzenlenmişti⁵⁵. Ancak Türk Borçlar Kanunu'nun müteselsil sorumlulukla ilgi yaptığı yeni düzenleme karşısında, daha önce BK m. 50 ve 51 dikkate alınarak yapılan tam teselsül-eksik teselsül ayırımının artık bir anlamı kalmamıştır⁵⁶.

1. Dış İlişki

Türk Borçlar Kanunu'nun müteselsil sorumluluk ile ilgili yeni düzenlemesinde iki hüküm (TBK m. 61 ve 62) yer almaktadır. Söz konusu bu iki hükümden birisi olan ve müteselsil sorumlulukta dış ilişkiyi düzenleyen TBK m. 61'e göre, “*Birden çok kişi birlikte bir zarara sebebiyet verdikleri veya aynı zarardan çeşitli sebeplerden dolayı sorumlu oldukları takdirde, haklarında müteselsil sorumluluğa ilişkin hükümler uygulanır*”. Madde gereğince, birden çok kişinin birlikte aynı zarara sebep olmaları veya aynı zarardan farklı sebeplerle sorumlu olmaları⁵⁷ hâllerinde, ayırım yapılmaksızın her iki durum da “*müteselsil sorumluluk*” kabul edilerek, buna ilişkin hükümlerin uygulanacağı açıkça düzenlenmiştir.

⁵⁴ OĞUZMAN/ÖZ, age., s. 282; KILIÇOĞLU, Borçlar, s. 437.

⁵⁵ KILIÇOĞLU, Sempozyum, s. 166; OĞUZMAN/ÖZ, age., s. 283; KILIÇOĞLU, Borçlar, s. 441.

⁵⁶ EREN, age., s. 811; HATEMİ/GÖKYAYLA, age., s. 182; OĞUZMAN/ÖZ, age., s. 284.

⁵⁷ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz., EREN, age., s. 812 vd..

Türk Borçlar Kanunu'nun 61. maddesinde dikkat çeken bir başka yenilik ise BK m. 50'de yer alan ve hukuka aykırı fiilleriyle aynı zarardan sorumlu olanlar arasında yapılan "müşevvik, asıl fail, fer'an methali olanlar ve yatalık eden kimse" şeklindeki ayırımın da artık madde metninde belirtilmemiş olmasıdır. Dolayısıyla müteselsil sorumluluğu doğuran zararlar uygun illiyet bağı içerisinde olan hukuka aykırı fiili gerçekleştiren herkesin sorumlu olacağı kabul edilmiştir⁵⁸.

2. İç İlişki

Müteselsil sorumlulukta, tazminatın sorumlular arasında kesin ve nihai paylaşımını⁵⁹ ifade eden rücu ilişkisi TBK m. 62'de düzenlenmiştir. TBK m. 62'ye göre, "Tazminatın aynı zarardan sorumlu müteselsil borçlular arasında paylaşılmasında, bütün durum ve koşullar, özellikle onlardan her birine yüklenebilecek kusurun ağırlığı ve yarattıkları tehlikenin yoğunluğu göz önünde tutulur.

Tazminatın kendi payına düşeninden fazlasını ödeyen kişi, bu fazla ödemesi için, diğer müteselsil sorumlulara karşı rücu hakkına sahip ve zarar görenin haklarına halef olur". Burada iki hususu belirtmekte fayda bulunmaktadır. Birincisi, TBK m. 62, hem birden çok kişinin aynı zarara birlikte sebep olmaları, hem de aynı zarardan dolayı farklı sebeplerle sorumlu olmaları halinde uygulanacaktır. İkincisi, birden fazla kişinin farklı hukuki sebeplerden dolayı, fakat aynı zarardan sorumlu olmaları durumunda BK m. 51/f. II'de ifade edilmiş olan iç ilişkideki sorumluluk sırasına, TBK m. 62'de yer verilmemiştir.

Müteselsil sorumlulukta sorumlular arasındaki rücu miktarları, TBK m. 62/f. I'de belirlenen, aynı zarardan müteselsil olarak sorumlu olanların aralarındaki rücu ilişkisinde göz önünde tutulması gereken esaslara göre, her birinin kusurunun ağırlığı; davranış, faaliyet veya işletmeleri dolayısıyla oluşturdukları tehlikenin yoğunluğu ile somut olaydaki durum ve şartlar dikkate alınarak tespit edilecektir⁶⁰.

Türk Borçlar Kanunu'nun 62. maddesinin II. fıkrası gereğince, tazminatın kendi payına düşenden fazlasını ödeyen her bir müteselsil sorumlu, bu

⁵⁸ OĞUZMAN/ÖZ, age., s. 284.

⁵⁹ EREN, age., s. 822.

⁶⁰ EREN, age., s. 822, 823; OĞUZMAN/ÖZ., age, s. 284; ACAR, Faruk: "Tam Teselsül ve Eksik Teselsül Ayırımı", MÜHFHAD, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayı, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3-4 Haziran 2011), Prof. Dr. Cevdet YAVUZ'a Armağan, İstanbul 2011, s. 345.

fazla ödeme için rücu hakkına sahip olduğu diğer müteselsil sorumlulara karşı zarar görenin haklarına halef olacaktır⁶¹.

VI. SONUÇ

1 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe giren Türk Borçlar Kanunu “*Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri*” ve “*Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Borç İlişkileri*” alanlarında olduğu gibi, “*Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkileri*” alanında da bazı yenilikler ve değişiklikler getirmiştir.

Haksız fiilden doğan borç ilişkileri esas itibariyle hukuka aykırı davranışla bir başkasına zarar veren kimsenin bu zararı gidermesi bağlamında, öncelikle sorumluluğu, daha sonra zararı ve tazminatı belirlemeye yönelik hükümleri içermektedir. Bu borç ilişkisi, ister kusurlu isterse kusursuz olsun bir başkasına zarar verilmesi halinde, zarardan sorumlu olan(lar)la, zarar gören(ler) arasındaki hukuki ilişkiyi ifade etmektedir.

Zararın doğmasıyla birlikte ortaya çıkan sorumluluk ve hukuki ilişki alanının, kişilerin adalet duygularını ve beklentilerini tatmin edecek bir biçimde düzenlenmesi zorunludur. Bu zorunluluk da kanunların toplumun ihtiyaçlarına göre gelişip, değişmesini gerekli kılar. Kanun koyucu bu gereklilik karşısında, yaptığı yeni düzenlemelerle toplumun ihtiyaçlarını karşılamaya çalışır. Bu çabanın bir eseri olmak üzere, 818 sayılı Borçlar Kanunu yerine 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu hazırlanmış ve 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türk Borçlar Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile birlikte, bu alanda birçok değişiklik ve yenilik de hukuk hayatımızdaki yerini almıştır. Bu bağlamda olmak üzere Türk Borçlar Kanunu'nda, bütünde olduğu gibi, haksız fiilden doğan borç ilişkileri alanında da gerek önceki hükümlerin ifade ve içerik açısından yeniden kaleme alınması, gerekse düzenlenen yeni hükümlerle, haksız fiil sorumluluğunu öngören normlar günümüz ihtiyaç ve şartlarına daha uygun hale getirilmiştir.

---

⁶¹ EREN, age., s. 826; ACAR, agm., s. 344.

KAYNAKÇA

ACAR, Faruk: “*Tam Teselsül ve Eksik Teselsül Ayırımı*”, MÜHFHAD, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayı, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3-4 Haziran 2011), Prof. Dr. Cevdet YAVUZ’a Armağan, İstanbul 2011, s. 339-346.

ALTAY, Sabah: “*6098 Sayılı Borçlar Kanunu Uyarınca Adam Çalıştırmanın İşletme Faaliyeti (Organizasyonu) Dolayısıyla Sorumluluğu*”, MÜHFHAD, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayı, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3-4 Haziran 2011), Prof. Dr. Cevdet YAVUZ’a Armağan, İstanbul 2011, s. 175-189.

ANTALYA, O. GÖKHAN: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C. I, İstanbul 2012.

DECHENAUX, Henri/TERCIER, Pierre, (Çev. Salim ÖZDEMİR): Sorumluluk Hukuku, Ankara 1983.

ERDEM, Mehmet: “*Türk Borçlar Kanunu Uyarınca Tehlike Sorumluluğu*”, MÜHFHAD, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayı, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3-4 Haziran 2011), Prof. Dr. Cevdet YAVUZ’a Armağan, İstanbul 2011, s. 217-226.

EREN, Fikret: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 14. Baskı, Ankara 2012.

ERLÜLE, Fulya: “*6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununda Beden Bütünlüğünün İhlalinden Doğan Manevi Tazminat Talebi*”, MÜHFHAD, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayı, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3-4 Haziran 2011), Prof. Dr. Cevdet YAVUZ’a Armağan, İstanbul 2011, s. 143-164.

HATEMİ, Hüseyin/GÖKYAYLA, Emre: Borçlar Hukuku, Genel Bölüm, İstanbul 2011.

KILIÇOĞLU, M. Ahmet: “*Haksız Fiilde Müteselsil Sorumluluk ve Geçici Ödemeler*”, Türk Medeni Kanunu’nu Yürürlüğe Girişinin 80.Yılı Münasebetiyle Düzenlenen Sempozyum, Symposium anlässlich des 80. Jahrestages des Inkrafttretensdes Türkischen Zivilgesetzbuches (4-5. Oktober 2006), Ankara 2007, s. 163-183. (KILIÇOĞLU, Sempozyum)

KILIÇOĞLU, M. Ahmet: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Genişletilmiş 14. Bası, Ankara 2011. (KILIÇOĞLU, Borçlar)

KILIÇOĞLU, M. Ahmet: Türk Borçlar Kanunu Tasarısı’na Eleştiriler, TBB Yayını, Ankara 2008. (KILIÇOĞLU, Eleştiriler)

KOÇHİSARLIOĞLU, Cengiz/ERİŞGİN, Özlem: “Yeni Türk Borçlar Kanunu Tasarısında Haksız Fiiller”, Prof. Dr. Rona SEROZAN’a Armağan, Cilt II, İstanbul 2011, s. 1243-1271.

KORKUSUZ, Refik: “Hukumumuzda Tehlike Sorumluluğu Uygulaması ve Yeni Borçlar Kanunu Tasarısındaki Düzenlenmesi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu (28-29 Mayıs 2009) Ankara 2009, s. 147-207.

NART, Serdar: “Haksız Fiillerde Zamanaşımına İlişkin Hükümün Değerlendirilmesi (TBK m. 72)”, MÜHFHAD, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayı, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3-4 Haziran 2011), Prof. Dr. Cevdet YAVUZ’a Armağan, İstanbul 2011, s. 227-248.

NOMER, N. Haluk: “Rücu İstemine İlişkin Zamanaşımı (TBK m. 73)”, MÜHFHAD, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayı, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3-4 Haziran 2011), Prof. Dr. Cevdet YAVUZ’a Armağan, İstanbul 2011, s. 249-255.

OĞUZMAN, M. Kemal/ÖZ, Turgut: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt 2, İstanbul 2012.

ÖZTAŞ, İlker: “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Açısından Yapı Malikinin Sorumluluğu”, MÜHFHAD, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayı, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3-4 Haziran 2011), Prof. Dr. Cevdet YAVUZ’a Armağan, İstanbul 2011, s. 191-204.

SAĞLAM, İpek: “Adam Çalıştıranın Sorumluluğu”, MÜHFHAD, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayı, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3-4 Haziran 2011), Prof. Dr. Cevdet YAVUZ’a Armağan, İstanbul 2011, s. 165-173.

TANDOĞAN, Haluk: Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, Ankara 1981.

TİFTİK, Mustafa: Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Genel Kural İle Düzenlenmesi Sorunu, 2. Baskı, Ankara 2005.

TOPUZ, Murat: “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Uyarınca Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkilerine Dair Yargılamalarda Geçici Ödemeler (TBK m. 76)”, MÜHFHAD, Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayı, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3-4 Haziran 2011), Prof. Dr. Cevdet YAVUZ’a Armağan, İstanbul 2011, s. 257-295.

UYGUR, Turgut: Açıklamalı ve İctihatlı Borçlar Kanunu, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, İkinci Cilt, Madde 41-50, Ankara 2003.

ÜÇİŞİK, Güzin: “*Tehlike Sorumluluğunun Genel Kural İle Düzenlenmesi*”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu (28-29 Mayıs 2009) Ankara 2009, s. 127-145.

YAVUZ, Cevdet: “*Türk Borçlar Kanunu Tasarısına Göre Kusursuz Sorumluluk Halleri ve İlkeleri*”, MÜHFHAD, Roma Hukukundan Modern Hukuka Sorumluluk Sempozyumu Özel Sayısı, C. 14, S. 4, Y. 2008, s. 29-61.

YENİOCAK, Umut: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun Getirdiği Değişiklikler ve Yenilikler, Genel Hükümler, İstanbul 2011.

YILDIRIM-AKKAYAN, Ayça: “*6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Düzenlemeleri Çerçevesinde Kusursuz Sorumluluğun Özel Bir Türü Olarak Tehlike Sorumluluğu*”, İÜHFH, C. LXX, S. 1, Y. 2012, s. 203-220.

YILMAZ, Süleyman: “*Türk Borçlar Kanunu Tasarısında Sebep Sorumluluğuna İlişkin Yeni Hükümler*”, AÜHFD, C. 59, S. 3, Y. 2010, s. 551-578.